

Δημόσια και Ιδιωτική Εκπαίδευση

Πρακτικά
3^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου
Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης

Εκδοτική Επιτροπή:
Λοΐζος Συμεού
Θεόδωρος Θάνος
Μάριος Βρυωνίδης

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου
2018

principes et intégrité : normes universitaires et professionnelles dans l'enseignement supérieur au Royaume-Uni», <https://www.cairn.info/revue-politiques-et-gestion-de-l-enseignement-superieur-2007-3-page-45.htm>

Scott P. (2004). «L'éthique « dans » et « pour » l'enseignement supérieur», UNESCO-CEPES, L'Enseignement Supérieur en Europe, 29, 4.

Slaughter S. & Leslie L. L. (1997). Academic Capitalism: Politics, Policies, and the Entrepreneurial University, Baltimore, MD., The John Hopkins University Press.

Szostek A. (2004). «Moralité, culture et modernité: les défis de l'université», στο UNESCO-CEPES [Centre Europeen pour l'enseignement supérieur], «Réflexions thématiques sur l'enseignement supérieur», L'Enseignement Supérieur en Europe, 29, 4.

Φουρνάρη Βιργινία–Αναστασία & Ζούμπος Βασίλης. «Αντιμετώπιση 'μεγάλων δεδομένων' στις κοινωνικές επιστήμες», Πρακτικά Συνεδρίου ΕΚΕ (υπό δημοσίευση), Αθήνα.

Ζούμπος Βασίλης & Φουρνάρη Βιργινία-Αναστασία, «Μεταρρύθμιση στο Πανεπιστήμιο και διάχυσή της».

Η εγκατάλειψη των σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: Μια συνθετική προσέγγιση των αιτιολογικών παραγόντων

Σακκούλης Δημήτρης
Υποψήφιος Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ Παν. Πατρών
d.sakkoulis@upatras.gr

Ασημάκη Άννα
Επίκουρη Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ Παν. Πατρών
asimaki@upatras.gr

Κουστουράκης Γεράσιμος
Αναπληρωτής Καθηγητής, ΤΕΕΑΠΗ Παν. Πατρών
koustourakis@upatras.gr

Περίληψη

Η εγκατάλειψη των σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει απασχολήσει, διαχρονικά, τους ερευνητές. Το φαινόμενο έχει συνέπειες στους φοιτητές που σταματούν τις σπουδές τους, επιδρά στη βιωσιμότητα συγκεκριμένων, εξ αποστάσεως κυρίως, προγραμμάτων σπουδών και συνδέεται με την αξιολόγηση της ποιότητας των παρεχόμενων σπουδών. Σκοπός της εργασίας αυτής, που εστιάζεται στην ανασκόπηση της σύγχρονης κοινωνιολογικής επιστημονικής βιβλιογραφίας, είναι η ανάδειξη της ευρύτητας και της αλληλεξάρτησης των παραγόντων που συμβάλλουν στην δημιουργία του φαινομένου της εγκατάλειψης φοίτησης, όπως και η επισήμανση της ελληνικής ιδιαιτερότητας όσον αφορά τη διερεύνηση και τον προσδιορισμό της έκτασης του φαινομένου της φοιτητικής διαρροής. Τα ερευνητικά

δεδομένα που μελετήθηκαν κατέδειξαν ότι στη συγκρότηση του φαινομένου συμβάλλουν πολλαπλοί κοινωνικοί-πολιτισμικοί, ακαδημαϊκοί, πολιτικοί, προσωπικοί και μαθησιακοί παράγοντες, καθώς και δομικοί περιορισμοί που συνδέονται με τη λειτουργία των πανεπιστημίων. Επίσης, προέκυψε ότι υφίσταται συνδυασμός παραγόντων που «ωθεί» τους φοιτητές στη διακοπή σπουδών τους, χωρίς να υπερέχει κάποιος παράγοντας.

Λέξεις κλειδιά: τριτοβάθμια εκπαίδευση, φοιτητική διαρροή, εγκατάλειψη σπουδών, αιτιολογικοί παράγοντες

Drop-out in higher education: A synthetic approach to causative factors

Sakkoulis Dimitris

PhD student, Department of Primary Education, University of Patras, Greece
d.sakkoulis@upatras.gr

Asimaki Anna

Assistant Professor, Department of Primary Education, University of Patras, Greece
asimaki@upatras.gr

Koustourakis Gerasimos

Associate Professor, Department of Educational Sciences and Early Childhood
Education, University of Patras, Greece
koustourakis@upatras.gr

Summary

Drop-out in Higher Education has been a subject of research throughout the years. It has impacts on students who drop-out, on the viability of certain courses (mainly of distance learning) and it is associated with the evaluation of the quality of studies. This review focuses on the data on drop-out in higher education available in modern, Greek and international, sociological, scientific literature. The objective is to analyze the causes behind the dropping-out and to emphasize the Greek specificity. The study of the data led to the result that many social-cultural, institutional, political, personal, learning as well as structural factors compose the problem. Furthermore, all these factors are interrelated and equally important.

Keywords: higher education, drop-out, student retention, dropout causes

Εισαγωγή

Η εγκατάλειψη των σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί σημαντικό ζήτημα και έχει απασχολήσει σε μεγάλο βαθμό τους ερευνητές τόσο στην περίπτωση των συμβατικών-«παραδοσιακών» πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, όσο και στην περίπτωση των Ανοικτών Πανεπιστημίων αλλά και των on-line εξ αποστάσεως μαθημάτων. Το φαινόμενο έχει άμεσες και σοβαρές συνέπειες στους φοιτητές που διακόπτουν τις σπουδές τους και στην ακαδημαϊκή λειτουργία των ιδρυμάτων. Στην

περίπτωση των εξ αποστάσεως προγραμμάτων, μάλιστα, είναι καθοριστική για τη βιωσιμότητά τους.

Η διακοπή των σπουδών είναι το παραγόμενο εκπαιδευτικό αποτέλεσμα ενός εκπαιδευτικού συστήματος, γιατί απεικονίζει το βαθμό συγκράτησης των φοιτητών του ως την ολοκλήρωση των σπουδών (ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ, 2014). Επιπρόσθετα, η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι ζωτικής σημασίας για την απασχόληση, την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική δικαιοσύνη (Quinn, 2013). Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) θέτει ως στόχο στην εκπαίδευση το 2020 το 40% των ατόμων ηλικίας 30 – 34 ετών να έχουν ολοκληρώσει την ανώτατη εκπαίδευση (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2009).

Από τη δεκαετία του 1960 και εξής στο διεθνή χώρο έχει αναπτυχθεί πλούσια βιβλιογραφία σχετικά με το ζήτημα. Εμπειρικές έρευνες και θεωρητικά μοντέλα παρέχουν σημαντικά στοιχεία για τα χαρακτηριστικά του φαινομένου, τα αίτια, την έκταση που λαμβάνει, τις μορφές εκδήλωσης καθώς και τα προτεινόμενα μέτρα αντιμετώπισής του.

Σκοπός της παρούσας εργασίας, η οποία εστιάζεται στην ανασκόπηση της σύγχρονης κοινωνιολογικής επιστημονικής βιβλιογραφίας, είναι η ανάδειξη της ευρύτητας και της αλληλεξάρτησης των παραγόντων που συμβάλλουν στην δημιουργία του φαινομένου της εγκατάλειψης φοίτησης καθώς και η επισήμανση της ελληνικής ιδιαιτερότητας όσον αφορά τη διερεύνηση και τον προσδιορισμό της έκτασης του φαινομένου της φοιτητικής διαρροής.

Αρχικά θα επιχειρήσουμε την εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων που αξιοποιούμε στην εισήγησή μας. Ακολουθεί η σύντομη παρουσίαση των σημαντικότερων θεωρητικών μοντέλων, που αναφέρονται στο ζήτημα και στη συνέχεια απαριθμούνται οι κυριότεροι λόγοι που οδηγούν στην εγκατάλειψη των σπουδών σύμφωνα με τη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία. Η εργασία ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα και τη συζήτηση.

Εννοιολογικές αποσαφηνίσεις

Κατά τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας διαπιστώνουμε ότι δεν υπάρχει ένα κοινά αποδεκτός ορισμός του φαινομένου ανά χώρα και ερευνητή. Επιπλέον, χρησιμοποιούνται αρκετοί όροι για να περιγράψουν το συγκεκριμένο φαινόμενο. Η έλλειψη ενός κοινά αποδεκτού ορισμού και οι διαφοροποιημένες διαδικασίες υπολογισμού του αριθμού των φοιτητών που διακόπτουν τις σπουδές τους, εκτός των άλλων, δυσχεραίνουν τη συγκριτική εξέταση δεδομένων από διαφορετικές χώρες (Berge & Huang, 2004· Quinn, 2013).

Ο όρος «εγκατάλειψη» στην παρούσα εισήγηση αναφέρεται στα άτομα που δεν ολοκλήρωσαν το πρόγραμμα σπουδών, στο οποίο γράφτηκαν, στον προβλεπόμενο χρόνο φοίτησης, σύμφωνα με το ισχύον, ανά εκπαιδευτικό σύστημα, θεσμικό πλαίσιο (ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ, 2014). Η προαναφερόμενη προσέγγιση αποκλείει τα άτομα που, μετά τη διακοπή της φοίτησης, εγγράφονται σε διαφορετικά προγράμματα σπουδών ή «επιστρέφουν» για να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους αργότερα (Quinn, 2013).

Εμβαθύνοντας περισσότερο στο ζήτημα της ορολογίας διαπιστώνουμε την ύπαρξη πληθώρας όρων. Οι Thomas και Quinn (2007, όπως αναφέρεται στο Quinn, 2013) εντόπισαν 20 διαφορετικούς όρους. Οι όροι που κάθε φορά χρησιμοποιούνται υποδηλώνουν το σημείο στο οποίο δίνεται κάθε φορά έμφαση (Quinn, 2013). Έτσι αξιοποιούνται όροι όπως non – completion/continuation, persistence, attrition rates, retention, survival rate, drop – out ή stop – out, student mobility / transfer, student success (Tinto, 1975· Bean, 1985· Bean & Metzner, 1985· Aina, 2012· Quinn, 2013).

Στην Ελλάδα, όπου το ερευνητικό ενδιαφέρον εστιάζεται κυρίως στην περίοδο πριν από την είσοδο των νέων στα ΑΕΙ ή μετά την αποφοίτησή τους, έχουμε περιορισμένο αριθμό σχετικών ερευνών (Κυπριανός & Κονιόρδος, 2003· Σιανου - Kyrgiou, 2010). Οι έρευνες αυτές αναφέρονται κυρίως στα προγράμματα σπουδών του ΕΑΠ και δευτερευόντως στα παραδοσιακά πανεπιστήμια και αξιοποιούν όρους όπως διαρροή (drop – out) ή/και εγκατάλειψη και διακοπή φοίτησης (Γκίνου, 2001· Vergidis & Panagiotakopoulos, 2002· Xenos, κ.ά., 2002· Βεργίδης & Παναγιωτακόπουλος, 2003· Κυπριανός & Κονιόρδος, 2003· Kotsiantis, κ.ά., 2003· Κουτούζης, κ.ά., 2013).

Θεωρητικά μοντέλα

Μελετώντας τη σχετική βιβλιογραφία διαπιστώνουμε την ύπαρξη αρκετών θεωρητικών μοντέλων που εξετάζουν το ζήτημα της εγκατάλειψης των σπουδών. Η πλειονότητα αυτών των μοντέλων έχει αναπτυχθεί από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 και έπειτα.

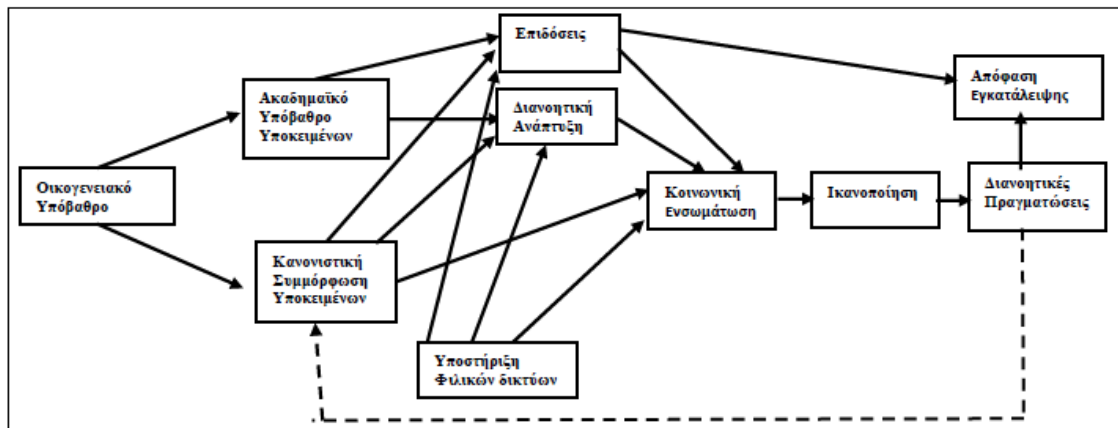
Διαχρονικά, η μελέτη του ζητήματος εξελίσσεται και μεταβάλλεται. Οι Berger, κ.ά. (2012) διακρίνουν από το 1600 ως τις μέρες μας εννέα περιόδους προσέγγισης του ζητήματος. Καθώς η ενδεδειγμένη ιστορική ανασκόπηση ξεπερνά το σκοπό της παρούσας εργασίας δεν θα εμβαθύνουμε στην προαναφερόμενη περιοδολόγηση, αλλά θα συγχωνεύσουμε τις προαναφερόμενες περιόδους ορίζοντας δύο μεγάλες περιόδους μελέτης του ζητήματος:

- η πρώτη προσδιορίζεται από το 1600 ως τα μέσα της δεκαετίας του 1960, και,
- η δεύτερη προσδιορίζεται από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 ως σήμερα.

Κατά την πρώτη περίοδο η εγκατάλειψη των σπουδών από τους φοιτητές δεν αποτελούσε ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα. Ο αριθμός των φοιτητών δεν ήταν υψηλός και η αποφοίτηση δεν ήταν πάντα αυτοσκοπός των φοιτητών. Τη δεύτερη περίοδο έχουμε τη συστηματική μελέτη του φαινομένου και την ανάπτυξη θεωρητικών μοντέλων.

Αφετηριακές στη μελέτη της μη-ολοκλήρωσης σπουδών υπήρξαν οι εργασίες του W. Spady (1970, 1971), καθώς αποτελούν το πρώτο κοινωνιολογικό μοντέλο μελέτης και εξήγησης της φοιτητικής διαρροής (Aljohani, 2016β). Ερμηνεύουν τη φοιτητική διαρροή εξετάζοντας την αλληλεπίδραση ανάμεσα στα άτομα που εισέρχονται στο πανεπιστημιακό πεδίο και το εκάστοτε τριτοβάθμιο ίδρυμα. Η δυναμική αλληλεπίδραση των προηγούμενων καθορίζει την τελική απόφαση για συνέχιση των σπουδών ή την εγκατάλειψή τους (Stady, 1970, 1971).

Διάγραμμα 1
Το μοντέλο της εγκατάλειψης προπτυχιακών σπουδών

Πηγή: Spady (1971)

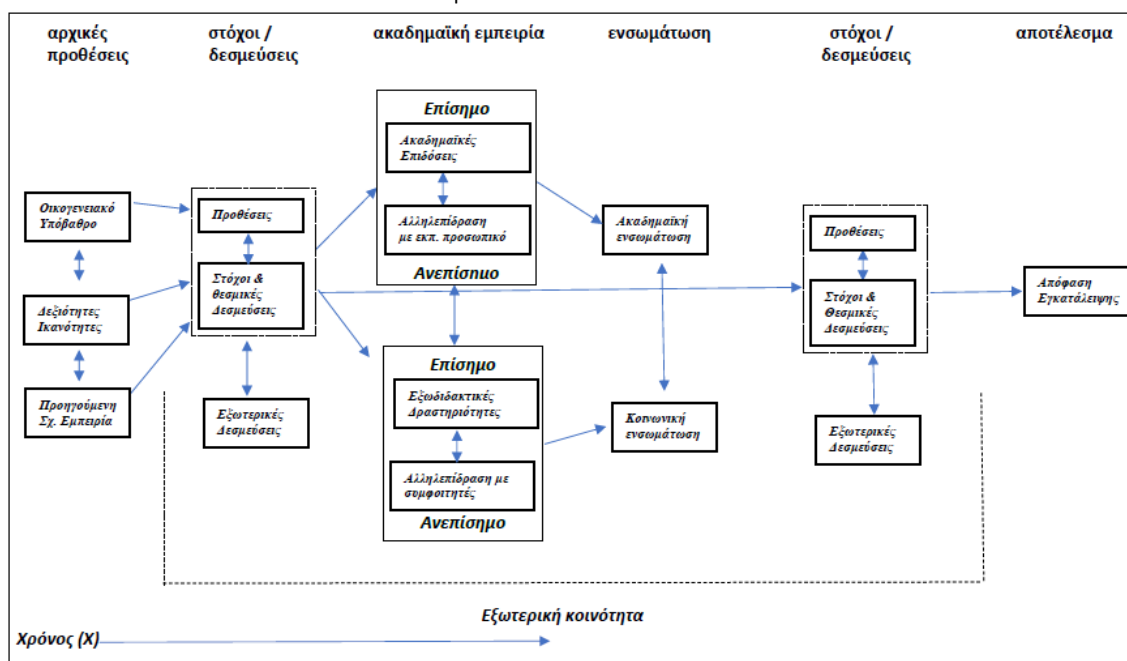
Προέκταση και εμπάθунση του μοντέλου του Spady αποτελεί το μοντέλο του Tinto (1975, 1993). Το συγκεκριμένο μοντέλο θεωρείται διεθνώς, το πιο διαδεδομένο θεωρητικό σχήμα και στις τέσσερις και πλέον δεκαετίες εφαρμογής του έχει υιοθετηθεί ευρύτατα και έχει γίνει αντικείμενο κριτικής και επιστημονικού διαλόγου. Στόχος του Tinto είναι να «...διαμορφώσει ένα θεωρητικό μοντέλο το οποίο θα ερμηνεύει τη διαδικασία της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο άτομο και το εκπαιδευτικό ίδρυμα, η οποία οδηγεί τα διαφορετικά άτομα να εγκαταλείπουν την ανώτατη εκπαίδευση» (Tinto, 1975, σ. 90).

Ο Tinto αξιοποιεί στοιχεία από: α) τη θεωρία του Durkheim για την αυτοκτονία, β) την οικονομία της εκπαίδευσης, απ' όπου αντλεί την έννοια της ανάλυσης κόστους – οφέλους, και γ) από την κοινωνική ανθρωπολογία αντλώντας και ενσωματώνοντας στη θεωρία του στοιχεία που αφορούσαν τις τελετουργίες μετάβασης στις φυλετικές κοινωνίες (Tinto, 1975, 1993).

Το μοντέλο προσεγγίζει την εγκατάλειψη ως μια διαχρονική διαδικασία αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο άτομο και το ακαδημαϊκό/κοινωνικό σύστημα του εκπαιδευτικού φορέα στον οποίο σπουδάζει. Εδώ, οι ατομικές εμπειρίες τροποποιούν διαρκώς τους στόχους και τις ακαδημαϊκές δεσμεύσεις του ατόμου και μπορεί να το οδηγήσουν στην ολοκλήρωση ή στην εγκατάλειψη των σπουδών του (Tinto, 1993).

Όπως αποτυπώνεται και στο Διάγραμμα 2, το πανεπιστημιακό πεδίο, συγκροτείται από δύο επιμέρους συστήματα: το ακαδημαϊκό και το κοινωνικό. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνέχιση των σπουδών, μετά την ομαλή αρχική ένταξη, είναι η ενσωμάτωση των φοιτητών και στα δύο συστήματα. Η ενσωμάτωση στο ακαδημαϊκό σύστημα αποτυπώνεται από τις επιδόσεις που επιτυγχάνουν οι φοιτητές και την πνευματική τους ανάπτυξη. Η ενσωμάτωση στο κοινωνικό σύστημα αποτυπώνεται στην αλληλεπίδραση του φοιτητή με τα υπόλοιπα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας. Οι αρχικοί στόχοι και οι δεσμεύσεις των φοιτητών, που συγκροτήθηκαν από τους προπανεπιστημιακούς παράγοντες κατά τη διαδικασία ενσωμάτωσης στα δύο συστήματα, διαρκώς αναπροσαρμόζονται και μεταβάλλονται μέχρι την τελική απόφαση του ατόμου για συνέχιση ή εγκατάλειψη των σπουδών του.

Διάγραμμα 2
Το μοντέλο του Tinto

Πηγή: Tinto (1993)

Το μοντέλο του Tinto άσκησε διαχρονικά σημαντική επίδραση στη σχετική έρευνα και παράλληλα δέχτηκε σημαντική κριτική. Αποτέλεσμα αυτής της κριτικής και ανασκευής του μοντέλου, είναι το θεωρητικό μοντέλο του Bean (1982, 1985).

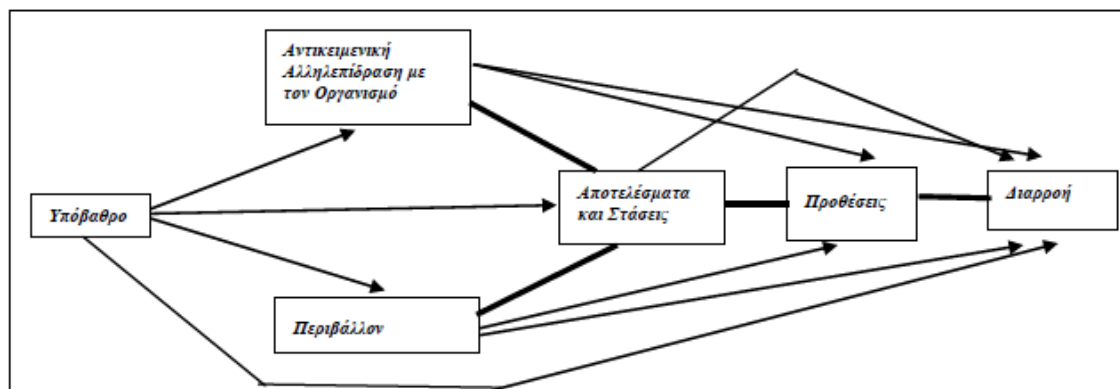
Ο Bean αμφισβήτησε τη δυνατότητα υιοθέτησης της θεωρίας του Durkheim για την αυτοκτονία. Αυτός υποστήριξε ότι οι προηγούμενες μελέτες για την κινητικότητα των εργαζομένων, που προέρχονται από το πεδίο των ανθρωπίνων πόρων, αποτελούν σημαντική ερμηνευτική δυνατότητα για τη μελέτη της εγκατάλειψης των σπουδών.

Ο Bean υποστηρίζει ότι η διαδικασία της φοιτητικής διαρροής προσομοιάζει με τη διαδικασία της εργατικής κινητικότητας στους εργασιακούς οργανισμούς. Φοιτητές και εργαζόμενοι εγκαταλείπουν σπουδές και εργασία, αντίστοιχα, για παραπλήσιους λόγους. Αφού προχώρησε στις απαραίτητες αντιστοιχίσεις των μεταβλητών, πρότεινε ένα μοντέλο που αναδεικνύει τους παράγοντες που οδηγούν στην απομάκρυνση των σπουδαστών από την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Όπως αποτυπώνεται στο Διάγραμμα 3 οι παράγοντες διακρίνονται σε επιμέρους κατηγορίες: προγενέστεροι των σπουδών, οργανωτικοί, περιβαλλοντικοί και προσωπικοί. Η αλληλεπίδραση των παραγόντων και η συνεξέτασή τους παρέχουν μεγάλη ερμηνευτική δυνατότητα.

Ο εκτεταμένος επιστημονικός διάλογος που αναπτύχθηκε για τα προτεινόμενα από τον Tinto και τον Bean θεωρητικά μοντέλα, οδήγησε στην ανάπτυξη εναλλακτικών προτάσεων – μοντέλων, τα οποία αποτελούν παραλλαγές και προεκτάσεις των προηγούμενων. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα μοντέλα των Pascarella (1980), Bean και Metzner (1985), και Cabrera, κ.ά. (1993).

Διάγραμμα 3
Το μοντέλο του Bean

Πηγή: Bean (1982)

Καταληκτικά, τα κυριότερα θεωρητικά μοντέλα, που ερμηνεύουν την φοιτητική διαρροή διαμορφώθηκαν υπό την επίδραση συγκεκριμένων επιστημονικών κλάδων και κάθε ερευνητής, ανάλογα με τη θεωρητική του προσέγγιση διαμορφώνει και το αντίστοιχο ερμηνευτικό σχήμα. Ανεξάρτητα, όμως, από την προσέγγιση, κοινή παράμετρος, όλων των ερμηνευτικών προτάσεων, είναι η αποδοχή της σημασίας που έχουν οι ακαδημαϊκές εμπειρίες και η κοινωνική και η ακαδημαϊκή ενσωμάτωση των φοιτητών.

Οι παράγοντες που διαμορφώνουν την τελική επιλογή των φοιτητών

Αν και η διεθνής βιβλιογραφία είναι πολύ πλούσια σε ερευνητικές μελέτες και θεωρητικά μοντέλα, η ανάδειξη των καθοριστικών παραγόντων για την τελική απόφαση ολοκλήρωσης ή διακοπής των σπουδών παραμένει αντικείμενο διαλόγου και διερεύνησης. Κοινά αποδεκτή από τους ερευνητές είναι η άποψη ότι υπάρχει ένας συνδυασμός παραγόντων που οδηγεί στη φοιτητική διαρροή (Quinn, 2013).

Αναλύοντας έρευνες από τον ευρωπαϊκό χώρο η Quinn (2013) κατέληξε σε έξι ομάδες παραγόντων: κοινωνιοπολιτισμικούς, δομικούς, πολιτικούς, ακαδημαϊκούς, προσωπικούς και μαθησιακούς, όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Στους κοινωνικο-πολιτισμικούς παράγοντες εντάσσονται οι φέρουσες προσδοκίες για σπουδές που διαμορφώνονται στο οικογενειακό και πολιτισμικό περιβάλλον, η κοινωνικο-πολιτισμική προέλευση των φοιτητών, οι περιφερειακές κουλτούρες και η τοπική αγορά εργασίας (Quinn, 2013). Η εκάστοτε εκπαιδευτική πολιτική για την τριτοβάθμια εκπαίδευση επηρεάζει την ολοκλήρωση των σπουδών. Η παροχή οικονομικής υποστήριξης, οι περικοπές των δαπανών και η συγκρότηση προγραμμάτων μετάβασης επιδρούν στην απόφαση πολλών φοιτητών για εγκατάλειψη των σπουδών (Quinn, 2013). Επίσης, οι ακαδημαϊκοί παράγοντες είναι πολύ σημαντικοί για τις επιλογές των φοιτητών. Αναφέρουμε, χαρακτηριστικά, την ακαδημαϊκή κουλτούρα και τις παιδαγωγικές πρακτικές, το σύστημα αξιολόγησης, το υποστηρικτικό πλαίσιο, τα προγράμματα σπουδών, την πανεπιστημιακή παιδαγωγική και την προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρίες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Quinn, 2013). Στους προσωπικούς παράγοντες η Quinn (2013) αναφέρει τη σωματική και ψυχική υγεία των σπουδαστών, το υποστηρικτικό οικογενειακό πλαίσιο, τις

πολιτισμικές ή θρησκευτικές ιδιαιτερότητες. Τέλος, οι μαθησιακοί παράγοντες σχετίζονται με την προηγούμενη σχολική εμπειρία και τις κατακτημένες γνώσεις, την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, τη συμμετοχή στα μαθήματα, την αφομοίωση των απαιτήσεων και των προδιαγραφών των εργασιών και την αναγνώριση προοπτικών στις σπουδές.

Πίνακας 1
Συνήθεις παράγοντες φοιτητικής εγκατάλειψης στην Ευρώπη

Κοινωνικό - πολιτισμικοί	Δομικοί	Πολιτικοί	Ακαδημαϊκοί	Προσωπικοί	Μαθησιακοί
<ul style="list-style-type: none"> • προσδοκίες/ αυτοεκπληρούμενη προφητεία • περιφερειακές κουλτούρες • τοπική αγορά εργασίας 	<ul style="list-style-type: none"> • φτώχεια • κοινωνική τάξη • φυλή • φύλο 	στρατηγικές αποφάσεις για: <ul style="list-style-type: none"> • οικονομική στήριξη • περικοπές δαπανών • προγράμματα μετάβασης 	<ul style="list-style-type: none"> • ακαδημαϊκή κουλτούρα και πρακτικές • πρακτικές αξιολόγησης • μη υποστηρικτικό προσωπικό • προγράμματα σπουδών • παιδαγωγική • προσβασιμότητα εγκαταστάσεων • αναγνώριση αναγκών από μων με αναπηρία 	<ul style="list-style-type: none"> • ασθένειες • ψυχική υγεία • τραυματικές εμπειρίες • οικογενειακές υποχρεώσεις • εργασία • θρησκευτικές πεποιθήσεις • πολιτισμικές ιδιαιτερότητες • τόπος κατοικίας 	<ul style="list-style-type: none"> • προηγούμενη σχολική εμπειρία • προηγούμενες γνώσεις • ποιότητα παρεχόμενης εκπαίδευσης • επιλογές μαθημάτων • ελλιπής φοίτηση • αφομοίωση ακαδημαϊκού πλαισίου • επαγγελματικές προοπτικές σπουδών

Πηγή: Quinn, 2013, σσ. 71–77

Ανάλογα ευρήματα με τη μελέτη της Quinn παρουσιάζει και η μελέτη του Aljohani (2016β), ο οποίος προχώρησε στη ανάλυση ερευνών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Αυστραλία, τη Βόρεια Αμερική και τις αραβόφωνες χώρες. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2, ο Aljohani διακρίνει επτά κατηγορίες παραγόντων, στις οποίες εντάσσει κάποια επιμέρους στοιχεία.

Ειδικότερα, κάθε κατηγορία αποτελεί μια περιεκτική λίστα αιτιολογικών παραγόντων. Όπως αναφέρει ο Aljohani συχνά ο ίδιος παράγοντας μπορεί να λειτουργήσει διαφορετικά, καθώς τα κίνητρα των φοιτητών διαφέρουν. Για παράδειγμα, ο παράγοντας ακαδημαϊκή ικανότητα μπορεί να οδηγήσει είτε στην εγκατάλειψη ενός ακαδημαϊκού προγράμματος και την επανεγγραφή σε ένα άλλο με υψηλότερες απαιτήσεις είτε σε κάποιο άλλο πρόγραμμα σπουδών με μικρότερες απαιτήσεις ή, τέλος, στην οριστική εγκατάλειψη των σπουδών (Aljohani, 2016α).

Από τη συνδυαστική μελέτη των στοιχείων των Πινάκων 1 και 2 διαπιστώνουμε κοινά ή παραπλήσια στοιχεία. Τόσο η Quinn όσο και ο Aljohani αναφέρονται σε παράγοντες που σχετίζονται: α) με το κοινωνικό–πολιτισμικό–οικονομικό και ακαδημαϊκό περιβάλλον, β) την ομαλή ενσωμάτωση του φοιτητή στο ακαδημαϊκό και κοινωνικό σύστημα, γ) τα προσωπικά στοιχεία και τις δυνατότητες των φοιτητών και δ) τα προγράμματα σπουδών. Επιπλέον, διαπιστώνουμε ότι, παρά τη γενική σύγκλιση στα επιμέρους στοιχεία, οι δύο συγκεκριμένοι επιστήμονες παρατηρούν ότι στις έρευνες που εξέτασαν αξιολογείται διαφορετικά η βαρύτητα κάθε κατηγορίας. Σύμφωνα με

την Quinn (2013) οι κοινωνικοί – πολιτισμικοί παράγοντες φαίνεται ότι συμβάλλουν περισσότερο στην εμφάνιση του φαινομένου.

Πίνακας 2
Συνήθειες παράγοντες που οδηγούν στη φοιτητική εγκατάλειψη

Κατηγορίες	Παράγοντες
Οικογενειακό υπόβαθρο	<ul style="list-style-type: none"> • Οικογενειακό εισόδημα • Μορφωτικό επίπεδο γονέων • Οικογενειακή συγκατάθεση • Οικογενειακό κοινωνιο – οικονομικό status • Οικογενειακή στήριξη • Επίπεδο στόχων, ακαδημαϊκές και εξωτερικές δεσμεύσεις
Παράγοντες σχετικοί με τους φοιτητές	<ul style="list-style-type: none"> • Ακαδημαϊκές ικανότητες και υπόβαθρο • Βαθμολογία Λυκείου • Ακαδημαϊκή επίδοση • Δεξιότητες μελέτης • Συνήθειες μελέτης • Πρόθεση αποχώρησης
Κοινωνικοί παράγοντες	<ul style="list-style-type: none"> • Μέλος μειονότητας • Εργασιακές υποχρεώσεις • Οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις • Διαμονή • Αίσθηση του ανοίκειν • Φιλική υποστήριξη και ενθάρρυνση
Οικονομικοί παράγοντες	<ul style="list-style-type: none"> • Προσωπικό και οικογενειακό εισόδημα • Οικονομική βοήθεια • Κόστος σπουδών • Αντιστοιχία κόστους – οφέλους
Στόχοι φοιτητών	<ul style="list-style-type: none"> • Σειρά επιλογής σχολής • Βεβαιότητα • Τήρηση ακαδημαϊκών στόχων • Τήρηση επαγγελματικών στόχων • Δυνατότητα άλλων επιλογών
Ακαδημαϊκή εμπειρία	<ul style="list-style-type: none"> • Ποιότητα ακαδημαϊκής εμπειρίας • Ικανοποίηση • Κοινωνική και ακαδημαϊκή ένταξη • Πνευματική ανάπτυξη • Ποιότητα σχέσεων με άλλους φοιτητές • Ποιότητα σχέσεων με διδάσκοντες
Ακαδημαϊκοί παράγοντες	<ul style="list-style-type: none"> • Ποιότητα υπηρεσιών και εγκαταστάσεων • Στάση προσωπικού • Διαθεσιμότητα • Ακαδημαϊκό επίπεδο, τύπος & μέγεθος • Ακαδημαϊκή και κοινωνική υποστήριξη • Πολιτικά και κανονιστικά πλαίσια • Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων • Προετοιμασία για μελλοντική εργασία

Πηγή: Aljohani, 2016α, σ. 46.

Ο Aljohani (2016β), από την άλλη πλευρά, θεωρεί ότι στην εγκατάλειψη φοίτησης συμβάλλουν ακαδημαϊκοί παράγοντες, η ποιότητα των ακαδημαϊκών εμπειριών των φοιτητών και η ενσωμάτωσή τους στο ακαδημαϊκό και κοινωνικό σύστημα. Συνεπώς παρά το γεγονός ότι γίνεται αναφορά σε κοινά στοιχεία, αυτά διαφοροποιούνται ως προς τη βαρύτητά τους. Στην πρώτη περίπτωση αναδεικνύεται η σημασία παραγόντων που εμφανίζονται στο εξωπανεπιστημιακό περιβάλλον του φοιτητή και διαμορφώνουν τις επιλογές του εντός του πανεπιστημιακού πεδίου. Στη δεύτερη περίπτωση τονίζεται η βαρύτητα των ενδοπανεπιστημιακών παραγόντων.

Εκτεταμένη μελέτη ερευνών (βλ. ενδεικτικά: Maher & Macallister, 2013· Massi & Villani, 2015· Møllegaard & Jæger, 2015· Hlinka, 2017· Holmegaard, κ.ά., 2017) επιβεβαιώνει τα προηγούμενα και διαπιστώνεται ότι δεν υπάρχει παράγοντας με ιδιαίτερη επιρροή σχετικά με την εγκατάλειψη φοίτησης. Συνήθως υπάρχει συνδυασμός παραγόντων που «ωθεί» τους φοιτητές στη διακοπή των σπουδών. Η πολυπλοκότητα των παραγόντων και η διαφορετική επίδρασή τους θεωρούμε ότι καθιστά αναγκαία την ολιστική προσέγγιση του φαινομένου, χωρίς να αγνοούνται, ωστόσο, οι επιμέρους παράγοντες και η μεταξύ τους αλληλεπίδραση. Ενδιαφέρουσα, επίσης, είναι η μελέτη περιπτώσεων φοιτητών, στις οποίες η παρουσία δυσμενών παραγόντων δεν τους εμποδίζει να ολοκληρώσουν επιτυχώς και έγκαιρα τις σπουδές τους (Quinn, 2013).

Η ελληνική ιδιαιτερότητα: διαφοροποιήσεις και συγκλίσεις

Η φοιτητική ιδιότητα στην Ελλάδα, σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, «αποκτάται με την εγγραφή του [φοιτητή] σε Α.Ε.Ι. και αποβάλλεται με τη λήψη του πτυχίου» (Νόμος 1268/82, Άρθρο 29, Παράγραφος 1). Οι νομοθετικές ρυθμίσεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, μετά το 1982, διατήρησαν το προηγούμενο καθεστώς. Εξάιρεση αποτέλεσε ο Νόμος 4009/2011 που προέβλεπε ότι οι φοιτητές που ξεπερνούσαν τον καθορισμένο χρόνο σπουδών προσαυξημένο κατά τέσσερα εξάμηνα θα έχαναν την φοιτητική ιδιότητα (Νόμος 4009/2011, άρθρο 80).

Στην Ελλάδα το ερευνητικό ενδιαφέρον εστιάζεται, κυρίως, στην πρόσβαση των μαθητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και, δευτερευόντως, στην απορρόφηση των αποφοίτων από την αγορά εργασίας (Σιανου-Κυργίου, 2010). Σε σχέση με τη φοίτηση και την έγκαιρη αποφοίτηση, τόσο ο δημόσιος διάλογος όσο και η επιστημονική έρευνα, αναφέρονται κυρίως στους πέραν των κανονικών εξαμήνων φοιτητές («αιώνιοι» φοιτητές), στις κανονιστικές ρυθμίσεις που διέπουν τη λειτουργία των ΑΕΙ, καθώς και στην «κουλτούρα» των πανεπιστημίων (Γκότοβος, 2007· Ματσούκη, 2016· Κυπριανός, 2016). Οι Κυπριανός και Κονιόρδος, (2003) επιχείρησαν τη διαχρονική καταγραφή του φαινομένου και τη διατύπωση ερμηνείας του με βάση το ιστορικό και κοινωνικό συγκείμενο. Αντίστοιχα, το ΚΑΝΕΠ/ΤΣΕΕ (2014), εστιάζει στην καταγραφή της έκτασης του φαινομένου. Σημαντικά ποσοτικά δεδομένα για το εύρος του φαινομένου παρέχονται και από τη μελέτη του Σταμέλου (2016) για τους «πέραν των κανονικών εξαμήνων φοιτητές».

Οι ιδιαιτερότητες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και το γεγονός ότι «από τα διαθέσιμα στοιχεία δεν είναι δυνατό να αποτυπωθεί το πλήθος των φοιτητών που τελικά δεν ολοκληρώνουν τις σπουδές τους» (ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ, 2014, σελ. 527), οι

υιοθετούμενοι όροι συνήθως αναφέρονται στα άτομα εκείνα που δεν ολοκλήρωσαν το πρόγραμμα σπουδών, στο οποίο γράφτηκαν, στα προβλεπόμενα έτη φοίτησης. Ο προηγούμενος περιγραφικός ορισμός αναδεικνύει ζητήματα όπως τα χαρακτηριστικά του φοιτητικού πληθυσμού, τα αίτια, την έκταση και το χρόνο εκδήλωσης του φαινομένου της εγκατάλειψης φοίτησης, όπως και τα μέτρα πρόληψής του (Κουτούζης κ.ά., 2013).

Αντίθετα από ό,τι συμβαίνει στην «παραδοσιακή» τριτοβάθμια εκπαίδευση, ερευνητικό ενδιαφέρον για την καταγραφή και ερμηνεία του φαινομένου εντοπίζουμε στην περίπτωση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Οι μελέτες των Γκίνου (2001), Vergidis και Panagiotakopoulos (2002), Xenos, κ.ά. (2002), Βεργίδη και Παναγιωτακόπουλου (2003), Kotsiantis, κ.ά. (2003), Pierrakeas, κ.ά. (2004), λίγα μόλις χρόνια μετά την έναρξη λειτουργίας του ΕΑΠ, ανέδειξαν το ζήτημα της φοιτητικής διαρροής και των επιμέρους παραμέτρων του. Οι έρευνες αυτές εμφανίζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον διότι αποτελούν τις πρώτες συστηματικές προσπάθειες καταγραφής του. Εξίσου σημαντικά είναι και τα συμπεράσματά τους, όπου διαπιστώνουμε σύγκλιση με αυτά αντίστοιχων ερευνών του εξωτερικού.

Ειδικότερα, η Γκίνου (2001) διαπιστώνει ότι οι αιτίες που οδηγούν στην εγκατάλειψη των σπουδών είναι ενδογενείς και εξωγενείς. Ως εξωγενείς αναφέρονται οικογενειακοί, εργασιακοί λόγοι και λόγοι υγείας. Οι ενδογενείς αιτίες αφορούν στην εκπαίδευση που παρέχεται, στο εκπαιδευτικό υλικό, στις γραπτές εργασίες, στο υλικό της βιβλιοθήκης και στη σχέση διδασκόντων – διδασκομένων.

Οι Vergidis και Panagiotakopoulos (2002), επισημαίνουν ότι η εγκατάλειψη των σπουδών προέρχεται από το συνδυασμό των υποχρεώσεων των φοιτητών, με τη λανθασμένη εκτίμησή τους για τις απαιτήσεις των σπουδών τους. Ως υποχρεώσεις των εκπαιδευομένων αναφέρονται ο φόρτος εργασίας και οι επαγγελματικές ή οι οικογενειακές υποχρεώσεις (το τελευταίο στοιχείο αφορά κυρίως τις γυναίκες). Οι ίδιοι ερευνητές (Βεργίδη & Παναγιωτακόπουλος, 2003) αναφέρουν ότι οι δεσμεύσεις των φοιτητών που απορρέουν από κοινωνικές και επαγγελματικές θέσεις είναι η σημαντικότερη αιτία διαρροής.

Οι Xenos, κ.ά. (2002) αναφέρονται στα ατομικά χαρακτηριστικά των φοιτητών που συμβάλλουν στη διακοπή των σπουδών. Τονίζουν ότι δε διαπιστώνουν διαφορές στα ποσοστά εγκατάλειψης ανάμεσα στα δύο φύλα, ενώ αναδεικνύουν τη σημασία της προπανεπιστημιακής εκπαιδευτικής εμπειρίας των φοιτητών. Επίσης, άλλοι παράγοντες που επιδρούν στην εγκατάλειψη φοίτησης είναι η κακή εκτίμηση των απαιτήσεων σπουδών καθώς και οικογενειακοί ή εργασιακοί λόγοι. Τέλος, οι Pierrakeas, κ.ά. (2004), διαπιστώνουν την επίδραση είτε εγγενών λόγων (αφορούν το άτομο) ή εξωγενών λόγων εγκατάλειψης των σπουδών (αναφέρονται στο ακαδημαϊκό πλαίσιο).

Συζήτηση-Συμπεράσματα

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν μέσα από την ανασκόπηση της σύγχρονης κοινωνιολογικής επιστημονικής βιβλιογραφίας να αναδείξει τους παράγοντες που συγκροτούν το φαινόμενο της εγκατάλειψης φοίτησης στο διεθνές πεδίο και να

επισημάνει την αλληλεξάρτηση και την ευρύτητά τους. Επίσης, επιχείρησε να προσεγγίσει τις ιδιαιτερότητες του φαινομένου αυτού, όπως και τα δεδομένα και τα ερευνητικά κενά που το αφορούν.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 ξεκίνησε η συστηματική μελέτη και διερεύνηση του ζητήματος της εγκατάλειψης φοίτησης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αποτέλεσμα αυτής της επιστημονικής αναζήτησης ήταν η ανάπτυξη σειράς θεωρητικών μοντέλων. Αφετηριακό, για την κοινωνιολογική ανάλυση του φαινομένου, θεωρείται το έργο του W. Spady. Ωστόσο, το μοντέλο του V. Tinto αποτελεί το ευρύτερα διαδεδομένο θεωρητικό σχήμα, γι' αυτό και έχει ασκήσει μεγαλύτερη επιρροή στην επιστημονική κοινότητα. Πυρήνα του μοντέλου αποτελεί η ομαλή ενσωμάτωση των φοιτητών στο ακαδημαϊκό και κοινωνικό σύστημα του εκάστοτε εκπαιδευτικού ιδρύματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αποτέλεσμα της κριτικής που ασκήθηκε στο μοντέλο του Tinto ήταν η διαμόρφωση του θεωρητικού μοντέλου του Bean, που προσεγγίζει το εξεταζόμενο φαινόμενο παραλληλίζοντάς το με την κινητικότητα των εργαζομένων στο πεδίο της αγοράς εργασίας.

Η σύνθεση και κατάθεση θεωρητικών μοντέλων συνεχίζεται μέχρι σήμερα στο πλαίσιο του εξελισσόμενου επιστημονικού διαλόγου. Σημαντικό ζήτημα είναι η ερμηνευτική ισχύς των προτεινόμενων κάθε φορά μοντέλων, καθώς η διαχρονική δοκιμασία και αναπροσαρμογή τους προσδίδει αναμφισβήτητη περιγραφική ισχύ. Επιπλέον, σημείο αναζήτησης των διαφόρων μοντέλων παραμένει η ερμηνευτική τους δυνατότητα σε ένα πανεπιστημιακό πεδίο που διαρκώς μεταβάλλεται.

Υπό την επίδραση των κυρίαρχων θεωρητικών μοντέλων πραγματοποιήθηκε διεθνώς πληθώρα ερευνών, τα πορίσματα των οποίων συγκλίνουν στην επίδραση συγκεκριμένων παραγόντων που συμβάλλουν στην φοιτητική εγκατάλειψη. Οι παράγοντες αυτοί ομαδοποιούνται στις εξής κατηγορίες:

- κοινωνικοί – πολιτισμικοί – οικονομικοί
- ακαδημαϊκοί
- πολιτικοί
- προσωπικοί
- μαθησιακοί.

Από τη συγκριτική μελέτη των σχετικών ερευνών ανακύπτουν τα παρακάτω συμπεράσματα:

- Οι παράγοντες που οδηγούν στη φοιτητική εγκατάλειψη είναι αλληλένδετοι.
- Ανάλογα με τη θεωρητική αφετηρία των ερευνητών οι διαφοροποιημένες προσεγγίσεις οδηγούν σε διαφορετική αξιολόγηση των επιμέρους αιτιολογικών παραγόντων.
- Διαφαίνεται η ανάγκη για ολιστική προσέγγιση του ζητήματος, συνεξετάζοντας τα επιμέρους στοιχεία που διαχρονικά και συγχρονικά συνθέτουν το φαινόμενο της εγκατάλειψης φοίτησης.

Εστιάζοντας στο ελληνικό πανεπιστημιακό πεδίο διαπιστώνουμε ότι:

- Είναι αυξημένο το ερευνητικό ενδιαφέρον για την πρόσβαση των μαθητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και για την απορρόφηση των αποφοίτων από την αγορά εργασίας.
- Η εγκατάλειψη των σπουδών εμφανίζεται κυρίως στο δημόσιο λόγο ως ζήτημα ελλιπούς ή παρατεταμένης φοίτησης.
- Η έρευνα για την εγκατάλειψη των σπουδών είναι περιορισμένη στην περίπτωση των «παραδοσιακών» πανεπιστημίων παρουσιάζοντας κυρίως ποσοτικά δεδομένα.
- Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα λόγω των συνεχών αλλαγών του δυσχεραίνει την έρευνα.
- Σημαντικές έρευνες που προσεγγίζουν τους παράγοντες που συμβάλλουν στην εγκατάλειψη των σπουδών έχουμε για την περίπτωση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Μάλιστα, οι παράγοντες που επισημαίνονται στις συγκεκριμένες έρευνες είναι παραπλήσιοι με τους αντίστοιχους που επισημάνθηκαν σε έρευνες που διενεργήθηκαν διεθνώς.

Ολοκληρώνοντας, θεωρούμε ότι το ζήτημα της εγκατάλειψης φοίτησης στην Ελλάδα χρήζει περαιτέρω συστηματικής διερεύνησης. Μάλιστα, η ανάγκη για την προσέγγισή του γίνεται επιτακτική διότι το πανεπιστημιακό πεδίο στην Ελλάδα μεταβάλλεται ραγδαία και συνδιαμορφώνεται από πλειάδα εξωπανεπιστημιακών κυρίως παραγόντων. Υπό αυτή την οπτική η εγκατάλειψη της φοίτησης στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί ένα ζήτημα κυρίως πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό.

Βιβλιογραφία

Aina, C. (2012). Parental background and university dropout in Italy. *Higher Education*, 65(4), 437-456.

Aljohani, O. (2016α). A review of the contemporary international literature on student retention in higher education. *International Journal of Education & Literacy Studies*, 4(1), 40-52.

Aljohani, O. (2016β). A comprehensive review of the major studies and theoretical models of student retention in higher education. *Higher Education Studies*, 6(2), 1-16.

Arias Ortiz, E. & Dehon, C. (2011). Roads to Success in the Belgian French Community's Higher Education System: Predictors of dropout and degree completion at the Université Libre de Bruxelles. *Research in higher education*, 54 (6), 693-723.

Bean, J. P. (1982). Conceptual models of student attrition: How theory can help the institutional researcher. *New directions for institutional research*, 36, 17-33.

Bean, J. P. (1985). Interaction effects based on class level in an explanatory model of college student dropout syndrome. *American Educational Research Journal*, 22, 35-64.

Bean, J. P. & Metzner, B. S. (1985). A conceptual model of nontraditional undergraduate student attrition. *Review of Educational Research*, 55(4), 485-540.

Berge, Z. L. & Huang, Y. (2004). A model for sustainable student retention: A holistic perspective on the student dropout problem with special attention to e-Learning. *Deosnews*, 13(5). Ανακτήθηκε Ιούνιος 17, 2016, από www.researchgate.net/profile/Zane_Berge/publication/237429805

Berger, J. B., Blanco Ramírez, G. & Lyon, S. (2012). Past to present: A historical look at retention. Στο A. Seidman (Ed.). *College Student Retention: Formula for Student Success* (σσ. 7-34). Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Cabrera, A. F., Nora, A., & Castaneda, M. B. (1993). College persistence: Structural equations modeling test of an integrated model of student retention. *The Journal of Higher Education*, 64(2), 123-139.

Hlinka, K. R. (2017). Tailoring retention theories to meet the needs of rural Appalachian community college students. *Community College Review*, 45(2), 144-164.

Holmegaard, H. T., Madsen, L. M., & Ulriksen, L. (2017). Why should European higher education care about the retention of non-traditional students? *European Educational Research Journal*, 16(1), 3-11.

Kotsiantis, S. B., Pierrakeas, C. J., & Pintelas, P. E. (2003). Preventing student dropout in distance learning using machine learning techniques. Στο *International Conference on Knowledge-Based and Intelligent Information and Engineering Systems* (σσ. 267-274). Springer Berlin Heidelberg.

Maher, M. & Macallister, H. (2013). Retention and attrition of students in higher education: Challenges in modern times to what works. *Higher Education Studies*, 3(2), 62.

Massi, L. & Villani, A. (2015). A case of countertrend: low dropout rates among chemistry degree students explained by habitus and integration. *Educação e Pesquisa*, 41(4), 975-992.

Møllegaard, S. & Jæger, M. M. (2015). The effect of grandparents' economic, cultural, and social capital on grandchildren's educational success. *Research in Social Stratification and Mobility*, 42, 11-19.

Pascarella, E. T. & Terenzini, P. T. (1980). Predicting freshman persistence and voluntary dropout decisions from a theoretical model. *The Journal of Higher Education*, 51(1), 60-75.

Pierrakeas, C., Xenos, M., Panagiotakopoulos, C., & Vergidis, D. (2004). A comparative study of dropout rates and causes for two different distance education courses. *The*

International Review of Research in Open and Distributed Learning, 5(2). Ανακτήθηκε Ιούνιος 16, 2016, από <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/183/265>

Quinn, J. (2013). Drop-out and completion in higher education and Europe among students from under-represented groups. NESET-report, Οκτώβριος, 2013: European Commission.

Sianou-Kyrgiou, E. (2010). Stratification in Higher Education, Choice and Social Inequalities in Greece. Higher Education Quarterly, 64, 22–4.

Spady, W. G. (1970). Dropouts from higher education: An interdisciplinary review and synthesis. Interchange, 1(1), 64-85.

Spady, W. G. (1971). Dropouts from higher education: Toward an empirical model. Interchange, 2(3), 38-62.

Tinto, V. (1975). Dropout from higher education: a theoretical synthesis of recent research. Review of Educational Research, 45(1), 89–125.

Tinto, V. (1993). Leaving college: rethinking the causes and cures of student attrition. Chicago: University of Chicago Press.

Vergidis, D. & Panagiotakopoulos, C. (2002). Student Dropout at the Hellenic Open University: Evaluation of the graduate program, "Studies in Education". The International Review of Research in Open and Distributed Learning, 3(2). Ανακτήθηκε Ιούνιος 16, 2016, from <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/101/180>

Xenos, M., Pierrakeas, C., & Pintelas, P. (2002). A survey on student dropout rates and dropout causes concerning the students in the course of Informatics of the Hellenic Open University. Computers & Education, 39(4), 361-377.

Βεργίδης, Δ. & Παναγιωτακόπουλος, Χ. (2003). Διερεύνηση των λόγων διακοπής της φοίτησης στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα "Σπουδές στην Εκπαίδευση" του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (σσ. 81-90). Αθήνα: Προπομπός.

Γκίνου, Ε. (2001). Διακοπή φοίτησης στο ΕΑΠ: ερμηνείες, εκτιμήσεις. Στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο στην Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Πάτρα: ΕΑΠ.

Γκότοβος, Α.Ε. (2007). Ο νέος νόμος για τα ΑΕΙ: ενίσχυση του πολιτικού κώδικα στα πανεπιστήμια. Επιστήμη και κοινωνία, 17 & 18, 225-235.

Ευρωπαϊκή Ένωση (2009). Συμπεράσματα του συμβουλίου της 12ης Μαΐου 2009 σχετικά με ένα στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης («ΕΚ 2020»). Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2009/C, 119/02.

Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής της Γ.Σ.Ε.Ε. (ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ) (2014). Τα βασικά μεγέθη της εκπαίδευσης 2014. Η ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση. Μέρος Β: το εθνικό πλαίσιο αναφοράς (2002-2012). Αθήνα: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ.

Κουτούζης, Γ., Βεργίδης, Δ., Ζάγκος, Δ., Κόκκινος, Γ., Κυρίδης, Α., Πανδής, Π., κ.ά. (2013). Διαρροή από τις δομές της Δια βίου Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Έρευνα για ένα αθέατο πρόβλημα. Αθήνα: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ.

Κυπριανός, Π. & Κονιόρδος, Μ., (2003). Η απομυθοποίηση του πανεπιστημίου: αιωνόβιοι φοιτητές και εγκατάλειψη σπουδών, Σύγχρονη Εκπαίδευση, 132, 23-34.

Κυπριανός, Π. (2016). Η μαγεία του πτυχίου. Αθήνα: Βιβλιόραμα.

Ματσούκη, Α. (2016). Ο νέος Νόμος για τα Α.Ε.Ι.: Διεθνοποίηση και Αξιολόγηση, οι κύριες αλλαγές στο Πανεπιστήμιο. Στο Λειτουργίες νόησης και λόγου στη συμπεριφορά, στην εκπαίδευση και τη ειδική αγωγή: 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 19-21 Ιουνίου 2015 (σελ. 820-833). Αθήνα.

Σταμέλος, Γ. (2016). Οι πέραν των κανονικών εξαμήνων φοιτητές, Μελέτη 16. Πάτρα: Herpet. doi: 10.13140/RG.2.1.4878.1847

Πρόσβαση στην ανώτατη εκπαίδευση και κοινωνικές ανισότητες: Μια έρευνα για τις προσδοκίες από τις σπουδές και την επιλογή σπουδών

Σαμσάρη Δάφνη
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
dafnisam1@gmail.com

Σιάνου Ελένη
Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
elenisianou@gmail.com

Περίληψη

Ο σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνηθεί αν οι φοιτητές που προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά υπόβαθρα διατηρούν τα ίδια «θέλω» όσον αφορά την επιλογή σπουδών τους. Από τα δεδομένα μιας περιγραφικής ποσοτικής έρευνας βρέθηκε ότι η εκπροσώπηση των κοινωνικών τάξεων παραμένει άνιση, αφού οι επιλογές προσδιορίζονται από τα κοινωνικά πλαίσια. Υπάρχει μια στενή σχέση μεταξύ της κοινωνικής τάξης και των εκπαιδευτικών επιλογών των μαθητών η οποία καταλήγει στην αναπαραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων. Η εισήγηση επικεντρώνεται σε δύο αντιτιθέμενες θεωρίες (την προσέγγιση της χρησιμότητας στην επιλογή και τη θεωρία της κοινωνικής αναπαραγωγής). Διαπιστώνεται ότι οι διαδικασίες της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι δυναμικές και συμβάλλουν κυρίως